

Allahverdiyeva Mətanət Əliş qızı, Yunusova Elnarə Faiq qızı⁶⁶

AVOIR FELİ İLƏ OLAN FRAZEOLÖJİ İFADƏLƏRİN FRANSIZ DİLİNDƏ TƏDRİSİ HAQQINDA

Fransız dilinin tədrisində tələbələrə «avoir» köməkçi felini bütün zamanlarda öyrətməklə kifayətlənmirik.

Misal üçün indiki zamanda təsdiq formada feli təsrif edirik.

<i>J'ai</i>	<i>Nous avons</i>
<i>Tu as</i>	<i>Vous avez</i>
<i>Il a</i>	<i>Ils ont</i>
<i>Elle a</i>	<i>Elles ont</i>

Sonra felin Azərbaycan dilində hansı mənə verməsini tələbələrə izah edirik.

<i>Mənim anam var</i>	-	<i>J'ai une mère</i>
<i>Sənin bacarı var.</i>	-	<i>Tu as une soeur</i>
<i>Onun evi var</i>	-	<i>Il a une maison</i>
<i>Bizim kitabımız var.</i>	-	<i>Nous avons un livre</i>
<i>Sizin bağçanız var.</i>	-	<i>Vous avez un jardin</i>
<i>Onların qələmləri var.</i>	-	<i>Ils ont des crayons</i>

Tələbələr başa düşürlər ki, «avoir» mənsubiyyət mənasını verir. Təsdiq forma ilə onlar bəzi ifadələri də öyrənirlər.

<i>J'ai un rapport</i>	-	<i>Məruzəm var</i>
<i>J'ai mal à la tête</i>	-	<i>Başım ağrayır</i>
<i>J'ai mal aux dents</i>	-	<i>Dişim ağrayır</i>
<i>Comment-allez-vous ?</i>	-	<i>Necəsiniz?</i>

Belə ifadələrin sayını çoxaltmaq və həm dərsdə, həm də ev tapşırıqlarında işlətmək vacib hesab olunur.

1. <i>J'ai froid – mənə soyuqdur</i>	5. <i>J'ai raison – mən haqlıyam</i>
2. <i>J'ai chaud – mənə istidir</i>	6. <i>J'ai peur – mən qorxuram</i>
3. <i>J'ai faim - mən acam</i>	7. <i>J'ai lieu – mənəm yerim var</i>
4. <i>J'ai soif – mən susuzam.</i>	8. <i>J'ai besoin – ehtiyacım var</i>

Belə ifadələri bütün (zamanlarda) şəxslərdə işlətməklə şifahi nitqi inkişaf etdirmək olar.

Misal üçün:	<i>J'ai froid</i>	<i>Nous avons froid</i>
	<i>Tu as froid</i>	<i>Vous avez froid</i>
	<i>Il a froid</i>	<i>Ils ont froid</i>
	<i>Elle a froid</i>	<i>Elles ont froid</i>

İnkâr formada

ne və **pas** inkâr hissəciklərinin işlənməsi haqda məlumat verilir. Ne inkâr hissəsi feldən əvvəl, pas inkâr hissəsi isə feldən sonra işlənir.

<i>Je n'ai pas froid</i>	<i>Nous n'avons pas froid</i>
<i>Tu ne as pas froid</i>	<i>Vous n'avez pas froid</i>
<i>Il n'a pas froid</i>	<i>Ils n'ont pas froid</i>
<i>Elle n'a pas froid</i>	<i>Elles n'ont pas froid</i>

Təsdiq və inkâr formanı tədris etdikdən sonra bu ifadələri cümlələrdə işlətməyi məsləhət bilirəm.

Məsələn:	<i>Bu gün mənə soyuqdur.</i>	<i>Aujourd'hui j'ai froid.</i>
	<i>Mənim isti pencyim var.</i>	<i>J'ai une veste chaude</i>
	<i>Sizə soyuqdur?</i>	<i>Vous avez froid.</i>
	<i>Xeyir mənə soyuq deyil.</i>	<i>Non je n'ai pas froid.</i>

Sadə cümlələr işlətməklə onların şifahi nitqinin inkişafına çalışıram.

Danışıqda «avoir felini indiki zamanda təsdiq və inkâr formada tədris edirəm. Sonra tələbələrə müraciət edirəm.

Sual:	<i>Bu gün hava necədir?</i>	<i>Aujourd'hui quel temps fait-il ?</i>
Cavab:	<i>Bu gün hava istidir.</i>	<i>Aujourd'hui il fait chaud.</i>
Sual:	<i>Dünən hava necə idi?</i>	<i>Quel temps était hier ?</i>
Cavab:	<i>Dünən hava soyuq idi.</i>	<i>Hier le temps était froid.</i>

Beləliklə, havanın soyuq olması ilə əlaqədar cavabın Azərbaycan dilində hansı zamanda olmasını bilib, «avoir» felini o zamanda işlədirik, yəni «imparfait» zamanında işlədirik.

Dünən mənə soyuq idi. *Hier, j'avais froid.*

<i>J'avais froid</i>	<i>Nous avions froid</i>
<i>Tu avais froid</i>	<i>Vous aviez froid</i>
<i>Il avait froid</i>	<i>Ils avaient froid</i>
<i>Elle avait froid</i>	<i>Elle avaient froid</i>

İnkâr formada

<i>Je n'avais pas froid</i>	<i>Nous n'avions pas froid</i>
<i>Tu n'avais pas froid</i>	<i>Vous n'aviez pas froid</i>
<i>Il n'avait pas froid</i>	<i>Ils n'avaient pas froid</i>
<i>Elle n'avait pas froid</i>	<i>Elle n'avaient pas froid</i>

Artıq tələbələr indiki və keçmiş zamanlar haqqında məlumatla yiyələnirlər. Keçmiş zamanda (passé composé) «avoir» feli ilə işlənən ifadələr və fellərə nəzər salağ.

Bu gün mən ac idim, mən çox yedim.

Aujourd'hui j'avais faim, j'ai mangé beaucoup.

Fel passé composé zamanında aşağıdakı kimi təsrif olunur.

<i>J'ai eu</i>	<i>Nous avons eu</i>
<i>Tu as eu</i>	<i>Vous avez eu</i>
<i>Il / elle a eu</i>	<i>Ils / elles ont eu</i>

İnkâr forma. İnkâr formada köməkçi fel «avoir»-dan əvvəl ne, feldən sonra pas hissəciyi işlənir:

<i>Je n'ai pas eu faim</i>	<i>Nous n'avons pas eu faim</i>
<i>Tu n'as pas eu faim</i>	<i>Vous n'avez pas eu faim</i>
<i>Il / elle n'a pas eu faim</i>	<i>Ils / elles n'ont pas eu faim</i>

Keçmiş zaman formasında plus-que-parfait zamanında təsnif olunan «avoir» feli ilə təsrif aşağıdakı kimi olur:

<i>J'avais eu mal aux dents</i>	<i>Nous avions eu mal aux dents</i>
<i>Tu avais eu mal aux dents</i>	<i>Vous aviez eu mal aux dents</i>
<i>Il avait eu mal aux dents</i>	<i>Ils avaient eu mal aux dents</i>

Bədi ədəbiyyatda tez-tez rast olunan passé simple zamanında aşağıdakı təsrifini tələbələrə öyrədir, cümlələrdə işlətməyi məsləhət görürəm.

<i>J'eus mal au coeur</i>	<i>Nous eûmes mal au coeur</i>
<i>Tu eus mal au coeur</i>	<i>Vous eûtes mal au coeur</i>
<i>Il eut mal au coeur</i>	<i>Il eurent mal au coeur</i>

Gələcək zamanda işlənən «avoir» feli ilə işlənən ifadəyə diqqət yetirək.

<i>J'aurai besoin</i>	<i>Nous aurons besoin</i>
<i>Tu auras besoin</i>	<i>Vous aurez besoin</i>
<i>Il aura besoin</i>	<i>Ils auront besoin</i>

Bəli tələbələrin nəzərinə çatdırıram ki, hər bir şəxsin təhsildə müvəffəqiyyət əldə etməsi üçün dərin biliyə çox ehtiyacları var. Yuxarıda qeyd etdiyimiz ifadə inkâr formada belə təsrif olunur.

<i>Je n'aurai pas besoin</i>	<i>Nous n'aurons pas besoin</i>
<i>Tu n'auras pas besoin</i>	<i>Vous n'aurez pas besoin</i>
<i>Il n'aura pas besoin</i>	<i>Ils n'auront pas besoin</i>

Beləliklə, «avoir» feli ilə işlənən müxtəlif mənə kəsb edən bəzi frazeoloji ifadələri nəzərdən keçirək.

Dildə fikir mübadiləsi zamanı istifadə edilən sabit söz birləşmələri frazeologiya adı altında qruplaşaraq bir çox dilçilərin tədqiqat obyektinə olmuşdur. Fikrin ifadəsində nitqin bilavasitə tərkib hissəsini təşkil edən, mənaca sözə, söz birləşməsinə və ya cümləyə ekvivalent olan, dildəki hazır şəkildə olan bu konstruksiyaları – frazeoloji vahidlər parçalanmaz leksik birləşmələrdir.

Fransız dilinin tədrisində frazeoloji ifadələrin qeyri-ixtisas fakültələrində tələbələrdə maraqla qarşılınması diqqəti cəlb edir. Aşağıda bəzi ifadələri təqdim edirik.

<i>à bon marché</i> <i>à bas prix</i>	} <i>ucuz, ucuz qiymət</i>
--	----------------------------

A bon marché – təqdim olunan malın keyfiyyətinə və çoxlu miqdarına görə ucuz qiymətli hesab olunur. Yəni bu ucuz maldır.

Example : *Il y avait, au plein air de la rue, sur le trottoir même, un éboulement de marchandises à bon marché.*
(E.Zola. «Au bonheur des Dames»)

Mais où trouver une main – d'oeuvre aussi bon marché que celle des concurrents alsaciens qui utilisaient les prisonniers de droit commun. (R.Vailland. Beau Masque)

A bas prix – Bu ifadə qiymətin alıcıya sərfəli olması üçün endirildiyini göstərir.

Example : *Sou le faux nom de soeur «Marie-Dominique de Sacré-Coeur» une veuve de 51 ans, Suzanne Michel faisait du porte à porte à Paris, en proposant à la vente des cravates, des caleçons courts et des ceintures qu'elle s'était procurés à bas prix.*

<i>Agir de concert,</i> <i>se sonner la main</i> <i>accorder ses violons</i>	} <i>Bir yerdə nə işə etmək.</i> <i>Birlikdə, əl-ələ verib nəyisə yerinə yetirmək və həyacanla diqqətə çatdırmaq</i>
--	---

Agir de concert - Biri-birini başa düşərək, ümumi razılığa gəlmək və bir işi yerinə yetirmək.

Example : *«J'espère que l'Azerbaïdjan et la France agiront de concert à la conquête de l'espace.*

se donner la main – əl-ələ verib bir işi yerinə yetirmək.

Example : *Ils se sont donné la main pour empêcher l'union du monde arabe.*

Accorder ses violons – bu ifadənin se donner la main ifadəsindən fərqi ancaq ondadır ki, burada şin kimə aid olmasındadır.

Example : *Pendant ce temps là, certains inculpés, et d'autres qui ne le sont point encore, profitent de la liberté provisoire, pour élaborer un système commun de défense et accorder leurs violons.*

*A la file (en file indienne)
à la queue-lue-lue*

Bir-birinin ardınca sıx, əlaqəli, bərk

Bu ifadələr mənaca bir-birinə uyğun gəlirlər.

Avoir bon pied bon oeil orta yaşlı insanların öz yaşına baxmayaraq gümrəh, sağlam və güclü olmasından söhbət gedir (yəni ki, yaxşı formada qalmaq).

A pas muets, a pas de velours, a pas de loup – sakit, eşidilməyən.

Sıradakılar felin hərəkəti ilə istifadə olunur. Mənasına və dəqiqliyinə görə fərqlənirlər.

A pas muets – səssiz hərəkət etmək deməkdir.

A pas de velours – həmin mənanı kəsb edir, amma a pas muets-dən öz obrazına görə fərqlənir.

Arracher un secret à qn, tirer les vers du nez a qn – nəyisə kimdənsə öyrənmək

Arracher un secret à qn – kiminsə sirtini öyrənmək.

Tirer les vers du nez à qn. – kiminsə sirtini bədilliklə, hərəkətlərlə öyrənmək. Məna dıшыıcıları ilə fərqlənir.

Au beau milieu de au coeur de – ortalıqda, ortada.

Hər ikisi stilistik əsaslanmaya uyğun gəlir, amma au coeur de.

Au hasard, au petit bonheur, à l'aveuglette – necə gəldi, uğur üçün.

Sinonimlər məna baxımından stilistik əsaslanmalara görə bir-birindən az fərqlənirlər.

Au hasard – bilmədən, baş çıxarmadan.

Au petit bonheur – eyni mənanı verir, amma fərqlənirlər.

avoir l'oeil sur qn – kiməsə diqqətlə baxmaq, nəzər yetirmək (baxışlarla).

«Vu qu'on a l'oeil sur moi, de peur que la douleur.

Ne fasse par la mort la fin de mon malheur» (5; 102).

avoir le coeur dur – daşürəkli olmaq, qəddar olmaq.

«Mais à la fin, vaincu de l'affection naturelle, étant tout ému de les voir, il ne put **avoir le coeur si dur** que de les attendre en son siège, ainsi en descendant plus vite que le pas, leur alla au devant, et baisa sa mère la première, et la tint assez longuement embrassée, puis sa femme et ses petits enfants ne se pouvant tenir que les chaudes larmes ne lui vinsent aux yeux, ni se garder de leur faire caresses. (8; 123).

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Babkin A.M. Frazеологія і лексикографія. Проблемы фразеологіі (İssledovanie i material). M.-L., 1964.
2. E.N. Lirşisene-Ziburaitе. Frazеологіçесkiy sinonimі franüzskoço əzika. Leningrad, «Prosveşenie», 1971.
3. Aino Niklas Salminen «La lexicologie» Collection Cursus, série «Lettres / Linguistique». Paris, 1997.
4. Guiraud P. «Le Moyen français». P., 1966.

On the teaching of the phrases with the verb «avoir»

Summary

The article studies the phrases with the verb “avoir” in teaching French. The classification of the verb “avoir” and its use in the phrases have been considered based on the analysis of the relevant examples.

Об обучении фразеологических сочетаний с глаголом «avoir»

Резюме

Статья посвящена фразеологических сочетаний с глаголом «avoir» в процессе обучения французскому языку. Рассматривается склонение глагола «avoir» и его употребление в составе фразеологических сочетаний на основе анализа соответствующих примеров.

RƏYÇİ: dos.L.Ələkbərova